

gentleman csak valami távoli, külsőleges tisztelettel tartozik csupán. Az elismert gentleman, Melbourne lord méltatlankodik a miatt, hogy a kereszténység az ő személyes erkölcsi életét is irányítani akarja. „Hova menjünk — kiált fel egy szentbeszédről kijövet ezen az elemi követelményen megbotránkozó lord — ha az emberek megengedik, hogy a vallás a magánélet birodalmába is behatoljon.“ Ha meglepőnek látszik, hogy egy elismert gentleman így viselkedjék a vallással szemben, még érdekesebb — sajnos — a helyzet ma. Ma lehet valaki gentleman és ugyanakkor szabad gondolkodó, hitetlen, ami csak akar. De ugyanakkor Angliának egyetlen társadalmi osztálya sem tagadja meg a gentleman és pedig igazi gentleman minőséget egy Halifax lordtól, az egyházak uniójának eme kiváló, lelkes apostolától, akinek buzgalma csak egy fél-évszázaddal korábban is egyszerűen lehetetlenségnek tűnt volna fel.

A gentleman fogalma megváltozott; az is tagadhatatlan, hogy korunk szelleme a gentleman fennálló fogalmának nem mindenben kedvez; ez az oka, hogy a gentleman eszmény viszonyítva a korábbi időkhez, vesztett népszerűségéből. A gentleman fogalmának tehát a mai idők követelményeinek megfelelően még bizonyos szempontból meg kell változnia. Ha vesztett is népszerűségéből, eltűnni azért nem fog; életerejét megtalálja azokban a gyökerekben, melyeket oly mélyen bocsátott a nemzeti temperamentumba. Ennek az életerőnek a szempontjából azonban szükséges, hogy a gentleman fogalma, amely az angol nép nemzeti nagyságával egyenes arányban süllyed vagy emelkedik, magára öltse azokat a korszerű vonásokat, melyek ma uralkodnak s amelyek hatásához is szükségesek.

Miként a szellemi kultúra demokratizálódása ma már egy nagy korsükséglet, épen úgy a gentleman fogalma sem élhet tovább a nélkül, hogy ne „demokratizálódjék“. Ez azonban egyáltalán nem jelenti a vulgarissá: köznapivá válását. A gentleman fogalmából el kell tűnnie mindannak, ami csupán a divathoz, a snobizmushoz, egyszerűen az elmúlt évtizedek világához tartozott. A gentleman fogalmának le kell vetnie magáról mindazt, ami osztályhiúság, osztályhóbort volt és ha biztosítani akarja magának korunkban is a népszerűséget, akkor ezeknek a levetett vonásoknak a helyén emberibb és nemesebb forrásokból kell táplálkoznia.

Terestyéni M. Ferenc.

A leventeképzés és az iskola.

Iskoláink életében jelentős újítás történt az 1939/40. tanév elején. Az 1939: II. t. c. alapján a diákság is bekapcsolódott a leventeképzésbe. A honvédelmi miniszter erre vonatkozó rendelete megállapítja, hogy a leventeképzés a kiképzésre és a leventekötelezettséggel kapcsolatos egyesületi életre tagozódik. A foglalkozásokat hétköznapiakon délelőtt vagy délután kell tartani, legfeljebb heti 4 órában. Három korcsoportban történik az oktatás, mindhárom csoportban a tanintézet környékén lakó iskolán kívüli ifjúsággal együttesen. A leventeképzés főcélja: *erkölcsös, ha-*

zafias, vallásos, támadó szellemű, bátor, elszánt, harcrakész magyar katonát nevelni.

Bár a folyó tanév folyamán már más formában történik a diákság leventeképzése, mégsem tartjuk érdektelennek annak a megállapítását, hogy egy év tapasztalatai alapján milyen álláspontra helyezkedtek az iskolák ezzel az új rendelkezéssel szemben, hiszen éppen az egyes iskolák állásfoglalása miatt módosították az eredeti rendelkezéseket. A gimnáziumok 1939/40. tanévi értesítőiben található anyag alapján igyekszünk összefoglalni e véleményeket.

Magát a gondolatot, a tanulóifjúságnak a leventeképzésbe való bekapcsolását, helyesnek és célszerűnek tartotta valamennyi iskola. Talán csak egy van azon a véleményen, hogy elvi szempontból is erős újítás ez az iskolák életében, mert *„megbontotta az iskoláknak mindeddig zárt világát.* Mostantól fogva egy, az iskolán kívül álló tekintélynek és hatalomnak is van több-kevesebb beleszólása az iskolák életébe.“ Ez az intézmény nemcsak a tanulókkal rendelkezik, hanem kívánságait az iskola belső rendjének a megállapításakor is figyelembe kell venni. (Pest-szenterzsébeti áll. gimn.)

Azon az elvi megállapításon túlmenően azonban, hogy az elgondolás nemzetnevelési szempontból helyes, alig egy-két iskolát találunk, amelyik minden feltétel nélkül vallaná ezt a felfogást. Nagyrészt elismerik ugyan az előnyeit is, mégis sokkal több az ellenvélemény.

Ha e kifogásokat csoportosítani akarjuk, akkor talán a következő három kérdés körül foglalhatjuk össze azokat: 1. *a megfelelő oktatók hiánya*; 2. *az iskolán kívüli ifjúsággal való keveredés*; 3. *a tanulók túlterhelése.*

Bár a honvédelmi miniszter rendelete előírta, hogy a leventeoktatók közé az egyes intézetek testnevelési tanárait és tartalékos tiszti (tiszjelölti) rendfokozatot viselő, leventeoktatói tanfolyamot végzett tanárait is be kell vonni, mégis volt iskola, ahol egyedül a testnevelési tanár vett részt a képzésben. Ilyen helyen természetesen nagyon különböző végzettségű és állású oktatók végezték a munkát. Már maga „ez a megoldás nem volt szerencsés, mert így az ifjúságnak a nevelése két irányban külön folyt. Ez a gyermek lelkében hasadást idéz elő s még akkor is káros hatású, ha mindegyik oktató kifogástalan.“ (Budapesti áll. Zrínyi gimn.) De nem is volt mindegyik nem pedagógus oktató kifogástalan, amint azt egyik-másik iskola panaszolja. A gyönki ref. gimn. értesítője szerint ezen oktatók közül „sokan úgy gondolkoznak, hogy a katonás keménységnek karöltve kell járni a durva beszédmóddal.“ Ugyancsak az oktatók modorát kifogásolja a nagykanizsai kegyesrendi gimn. is: a középiskolás ifjúság lelkét egyáltalán nem ismerő kiképzők pedagógiai szempontból annyira kedvezőtlen befolyást gyakorolnak, hogy *„a tanulók lelkülete állandóan veszít finomságából.“* Általános kívánság, hogy az oktatók necsak katonailag, hanem pedagógiailag is legyenek képzettek, mert a leventeoktatás célját csakis az iskola és az oktatói kar egyöntetű munkájával lehet elérni, míg így az oktatók magatartása az iskola által felépített eredményeket is kétségessé teszi.

Hasonló okból kifogásolják az iskolák a más leventékkel való ke-

veredést is. A kétféle ifjúság lelki beállítottsága, gondolkozásmódja, szellemi képzettsége annyira különböző, hogy „ez a körülmény igen kétértékűvé tette ennek a fontos nemzetnevelő munkának eredményét.” (Bajai cisztercita gimn.) Ugyanígyen a nagykanizsai kegyesrendi gimn. észrevétele is: „*A rendelkezés involválta szociális kiegyenlítés gondolata az eddigi tapasztalat szerint nem válik be a gyakorlatban.*” Maguk a tanulók állapították meg a levanteoktatásról beszámoló dolgozataikban, hogy a keveredésben nem mindig a jók, a szellemileg és erkölcsileg magasabbrendűek jutnak vezetőszerpéhez és hogy az oktatók sem igen tudják a különböző képzettségű és képességű ifjakat egyöntetűen iskoláztatni. (Békéscsabai ev. gimn.) Ebből azután súrlódások is származhatnak, amint azt a győnki ref. gimnáziumban tapasztalták: „A kiképzés elméleti részénél fiaink sokat unatkoztak és a tanulóleventék szellemi fölényét a többiek nem nézték jó szemmel.” De ugyanez előfordul a gyakorlati képzésnél is, mert a testnevelési órákon már végzett gyakorlatok is szerepelnek az oktatás anyagában s természetesen a tanulóifjúság ezeket unalmasan, esetleg fölényesen végzi, ami nem tetszik a többieknek. Egy iskola (nagykanizsai kegyesr. gimn.) azt is panaszolja, hogy a keveredés sok fegyelméletlenség okozója is, mert az iskolán kívüli leventék nem emelkednek fel a középiskolások színvonalára. Rossz hatásukra a tanulók bizonyos felszabadulást éreznek az idegen környezetben s ez a hatás egyiknél-másiknál maradandóvá válik.

Legáltalánosabb panaszként az ifjúság túlterhelését hangoztatják az értesítők, azt a kérdést tehát, amely egyébként is állandóan napirenden van. Úgy látják az iskolák, hogy *a már eddig is meglévő túlterhelés még csak fokozódott* a levanteképzés bevezetésével, mert egyidőben nem lehetett csökkenteni az ifjúság elfoglaltságát semmilyen irányban sem. Az iskolák legnagyobb részében délután tartották a levanteórákat. Az egész délutánt betöltő foglalkozás nemcsak időben, hanem fizikailag is annyira igénybe veszi a diákokat, hogy a fáradtságtól a következő napi órákra nem tudnak elkészülni. Ez nyomot hagy a tanulmányi előmenetelen és az egész iskolai munkán, mely a foglalkozást követő napon nem lehet teljes értékű. Különösen a gyengébb tehetségű és a bejáró tanulók érzik meg a délutáni foglalkozások rossz hatását (miskolci ref. gimn.). Egy-két iskola azt is megállapítja, hogy a levanteképzés miatt a múlt tanévben lényegesen csökkent a rendkívüli tárgyakat tanulók száma. A túlterhelést a gyakorlati foglalkozások nagy óraszámával mellett a levanteegyesületben való sokféle szereplés is fokozza.

Mint mondtuk, a levanteoktatás előnyeit is elismerik az értesítők. Ezek a megállapítások főleg két kérdés körül csoportosulnak 1. *az ifjúság fegyelmezettségének és katonás magatartásának megszilárdulása*; 2. *a nemzeti szellem erősödése.*

Az első pont a levanteképzés célkitűzéséből következik. Bármennyire is megkívánjuk a fegyelmet az egyes órákon és bármily eredményesek is legyenek a testnevelési órák, a levanteképzés — mint katonai előképzés — mégis csak fejleszti, erősíti és állandósítja az ifjúság fegyelmezett magatartását. Mégpedig az egyéni, belső fegyelem mellett a tömegfegyelmet is megszilárdítja — s ezt nagyobb értéknek könyvel-

hetjük el. Az egyes tanulók megjelenésének, fellépésének fegyelmezettebbé, öntudatosabbá válása mellett az osztályok vagy intézetek együttes kivonulása, tömegmunkája is külső és belső rendtől és fegyelemtől áthatottabbá lett. Hogy ennek milyen nagy jelentősége van, azt eléggé hangsúlyozza a budapestvidéki tanker. főigazgatóság azon rendelete, mellyel az ifjúság katonás, fegyelmezett magatartására vonatkozó intézkedéseket egységesítette: „Rá kell nevelnünk ifjúságunkat annak felismerésére, hogy a közösséghez tartozás tudata és átélése az egyes ember erőit akadályokat nem ismerő hatalommá növeli, mely az egyén érdekeit is szolgáló magasztos feladatok megoldására képes. Ennek feltétele azonban a közös, fáradhatatlan és sokszor áldozatokkal járó munka, amire csak az *önmagával és a közösséggel szemben szigorú fegyelmet gyakorló*, határozott fellépésű egyén képes.“ (Újpesti áll. gimn.)

Hasonló megfontolás alapján helyeslik az iskolák a leventemunkának a katonai ismeretek elsajátítása, az ősi magyar katonai erények táplálása és a *katonai szellem fejlesztése* terén elért eredményeit is. A most folyó háború bebizonyította, hogy a céltudatos katonai nevelés „nagy teljesítmények erőforrása, a hazaszeretet, hűség és önfeláldozás erényeinek tudatos nevelése és fejlesztése az ifjú lélekben a hősi tettek és nagy megnyilatkozások kiinduló állomása... A kellő módon nevelt és fegyelemhez szoktatott ifjúság szinte megtörhetetlen erő s a szó teljes értelmében a jövő záloga.“ (Székesfehérvári cisztercita gimn.)

Ezzel tulajdonképen rámutattunk már a leventeoktatásnak a nemzeti öntudat ápolása terén kifejtett hatására is. Amíg az iskola elsősorban a szellemi nemzetvédelem fegyvereivel vértézi fel a tanulókat, addig a leventeképzésben inkább a gyakorlati honvédelmen van a hangsúly. Ezen keresztül azonban a lélekre is igyekszik hatni, hogy nemcsak fizikailag legyenek erősek, hanem lélekben is. Necsak parancsszóra teljesítsék a hazával szembeni kötelességüket, hanem „*lelkük lelkes odaadásával is kifejezést adjanak annak a jövő szolgálatérésnek*, mellyel ma minden jó magyar ember gondol Hazájának tartozó kötelességére“. (Budapesti cisztercita gimn.) Öntudatosan vállalják a hazával szembeni kötelességeiket, a velük járó felelősséget és áldozatot s vállaljanak a haza minden egyes tagjával sorsközösséget (ebben van a keveredés jelentősége!) jó és balsorsban egyaránt.

Különösen jó szolgálatot tesz a leventeképzés a nemzeti szellem ápolása terén a felszabadult országrészekben. „Mintha húsz év minden mulasztását akarnák pótolni, oly lelkesedéssel járnak ezek a magyar fiúk a foglalkozásra“ — írja a komáromi bencés gimn. értesítője — és már most kitűnik, hogy egykor „méltó viselői lesznek a tisztí egyenruhának és harcos katonái a magyar ügynek.“

Röviden a fentiekben foglalhatjuk össze a leventeképzés első évének tapasztalatait. Olvastunk olyan kritikát, amely alig-alig talált dicsérő szavakat az elvi célkitűzés helyességének elismerésén kívül, láttunk viszont olyat is, amelyik nemcsak célkitűzéseiben, hanem a gyakorlati megvalósítás terén is megfelelőnek és veszélytelennek tartja a rendelkezést, azt állítva, hogy „sem az iskola, sem a szülők, sem az ifjúság vem vallotta kárát e nemzeti munkának.“ (Gödöllői premontrei gimn.)

Az óvatosabbak pedig egyelőre tartózkodnak a véleménynyilvánítástól, arra az álláspontra helyezkedve, hogy a minden kezdettel együttjáró nehézségek és esetleg egyes személyekben rejlő okok miatt nem szabad azonnal pálcát törnünk az egész mozgalom felett, még akkor sem, ha a megindulásnál aggályaink merültek is fel a rendelkezés egyik-másik pontjával szemben. (Szegedi kegyesrendi gimn.)

Ha ezekután arra keresünk feleletet, hogy az egyes iskolák véleménye miért ilyen eltérő, akkor ezt csakis a kezdettel járó nehézségekben és bizonytalanságban találhatjuk meg. Kezdetben — írja a budapesti cisztercita gimn. értesítője — „a magyar középiskola a törvény végrehajtását illetően egy ideig magára volt hagyatva és tanácstalanul állott.” A cél helyességét mindenki látta, de az is nyilvánvaló volt, „*hogy az eszközök és a kivétel minden részlete nem ment át a pedagógiai tervszerűség és átgondolás kívánatos folyamatán.* Az így beállott bizonytalanság és tájékozatlanság volt oka annak, hogy a leventeoktatás ügye csak elég későn, hónapok elteltével jutott átlagos megoldáshoz. Valami kibékítetlen nyugtalanság azonban mindvégig ott lebegett a kérdés fölött. Országos volt a pedagógiai közérzés, hogy a kialakult helyzet nem lehet végső formája és módja a törvény gyakorlati életének.”

Ennek a tájékozatlanságnak tulajdonítható, hogy nem minden iskolában használták ki a rendelet által nyújtott legjobb lehetőségeket. Ahol ez nem történt meg, ott több volt a panasz, mint azokban az iskolákban, amelyek a törvény korlátai között igyekeztek a minimumra csökkenteni az esetleg felmerülhető nehézségeket. Több helyen pl. oktatói kiképzésben részesítették az erre alkalmas tanárokat (még szerzetestanárok is foglalkoztak a diákleventékkal) s ezáltal elérték azt, hogy alig egy-két idegen oktatója volt az intézetnek, akik így nem zavarhatták meg az ifjúság egyöntetű nevelését. A katonai parancsnokságok hozzájárulásával lehetőleg kevés idegen leventét osztottak be az iskolai alakulatokba, sőt egy helyen egyáltalán nem keverték össze a diákokat más leventékkal. (Győri áll. gimn.) A túlterhelésen pedig azáltal igyekeztek segíteni, hogy főigazgatói engedéllyel délelőtt tartották a leventefoglalkozásokat s az elmaradt órákat más napokra osztották el, 45 perces órákat tartva.

Természetesen valamennyi felmerült problémát mégsem sikerült az iskoláknak megoldaniuk, mert ezek legnagyobb része nem is tartozott a hatáskörükbe. A megoldásra váró legfontosabb kérdések a debreceni kegyesrendi gimn. szerint a következők:

1. A leventemunkát meg kell kedveltetni a diáksággal, azt mozgalmá, leventeéletté kell kifejleszteni, az öntevékenységet és az önkéntes buzgóságot is bekapcsolva a munkába.

2. Ennek érdekében revízió alá kell venni a kiképzés anyagát; e revíziónál alapelveként kell szem előtt tartani, hogy a legtöbb diáklevente idővel tartalékos tiszt lesz.

3. A kiképzési anyagot megfelelőbben kell elosztani az egyes évfolyamok között, mert unalmassá válik a foglalkozás, ha három éven át ugyanaz az oktatás anyaga. „Teljesítménypróbák” útján a fokozatos előrehaladási rendszert is meg lehetne valósítani.

4. Nem megfelelő a tisztesképzés sem.
5. A merev, percre beosztott és száraz kiképzési elgondolásokba több életszerűséget kell vinni.
6. Módosítandó a diákságnak a levanteegyesületi életben való részvétele is, hiszen az iskolai ifjúsági egyesületek hasonló célt szolgálnak.
7. Csökkenteni kell a túltengő adminisztrációt, ennek érdekében lehetőleg állandósítani kell a katonai parancsnokságot.
8. Olcsó munkaruhák előállításával lehetőséget kell nyújtani a rendes ruhák kímélésére.

Amint látjuk, ezek a problémák és kívánságok nem megoldhatatlanok. Egy részüket már meg is valósították, a legsúlyosabb panaszokra alkalmat nyújtó rendelkezések módosításával együtt. Ma már pedagógus oktatók vezetésével folyik a levanteképzés, csökkentett óraszámban, a délelőtti órarend keretébe illesztve és az iskolák falain belül, idegen leventék nélkül megszervezett külön iskolai alakulatokban. Így nem lehet és nem is szabad lennie semmiféle akadályának, hogy a levanteképzés a mai történelmi időkben *nemzetnevelésünk szerves részévé váljék.*

Szalkai Zoltán dr.

IRODALOM.

Jankovits Miklós dr.: *A fővárosi nevelés mai feladatai.* (Budapesti Tanítótestület Könyvei. I. kötet. Budapest, 1940.)

A tanulmány négy egymástól többé-kevésbé független és mégis szorosan összetartozó részből áll. Az *Alapvetés* neveléstudományi alapfogalmakat vizsgál és elsősorban a nevelés, reális nevelés, magyar nevelés, fővárosi nevelés mibenlétét akarja megvilágítani. Megállapítja, hogy sem sajátos magyar nemzeti, sem sajátos fővárosi nevelésünk „nincs”. (17, 20). A *Budapest mint környezet* c. rész Budapest állapotrajz keretét adja, vagyis a fővárosi nevelés mai körülményeit írja le. A természet, család, egészségügy, utca, vallás, társadalom, közélet és közrend, művelődés, (nyelv, tudomány, művészet, technika, közoktatásügy) kategóriáin keresztül vizsgálja Budapest alakító hatását. A gazdag adathalmaz nyomán megértjük, hogy miért üli meg a fővárosi ember lelkét a „titkos életbizonytalanság” és jellemzi bizonyos „motórikus nyugtalanság” szellemi téren is, miért bizalmatlanabb, zárkózottabb és ridegebb, szórakozottabb, fásultabb és felületesebb, mint a vidéki, és miért több itt a magát elhagyottnak érző és elégedetlen ember, mint másutt az országban. Megtudjuk, hogy miért lassúbb a vallásos és hazafias érzés fejlődése, lazább az erkölcsi felfogás és vész ki lassan a munkáért és egymásért érzett felelősség érzése. A fővárosi ember elszakad a természettől, a földhöz és röghöz tapadást nem érzi, a legtöbbször otthona, sőt soknak még saját tűzhegye sincsen. A tiszta, bensőséges családi élet egyre ritkul. Nem csoda, ha a gyermek rendetlenné válik, figyelmetlen lesz és gyorsan kifárad. A 3. részben a szerző a budapesti nevelő intézményeknek az adott helyzetből fakadó nevelési feladatait ismerteti. Különös súlyt kell helyezni a vallásos- és hazafias nevelésre, a budapesti öntudattal és fegyelmezett gondolkodással párosuló életbátorság kialakítására és az egymás iránti bizalom és felelős-